

A boroszlói hadjárat 1474-ben.*

„Régi dal, régi dal, régi dicsőségről“. Így kezdi Mátyást elsírató énekét a hegedős, Jókainak „Dózsa György“ című szomorújátékában. Majd hozzáteszi, hogy bárha még a virág se hervadt el a nagy király sírján, a dicsőség máris elköltözött a szép magyar földről.

Való igaz, mert a Mátyás korai halálát követő zuhanás-szerű hanyatlásban nem csak az igazság semmisült meg, ahogyan a példabeszéd mondja, hanem vele együtt odalett Magyarországnak akkoriban általánosan elismert hatalma és tekintélye is.

Mindkettőt legnagyobb részben fegyverrel alapozta meg Mátyás, mert az a 32 év, amelynek során a magyar trónon ült, úgyszólván szakadatlan harcok között folyt le. Uralkodásának nem volt egyetlen békés éve se, mert minden oldalról vagy ellenséges indulatú, vagy legjobb esetben is megbízhatatlan, de mindenkor prédára éhes szomszédok környezték országát. Szüntelenül résen kellett állania, hogy — a szükség parancsszava szerint — hol itt, hol ott lecsaphasson rájuk.

Érthető tehát, hogy a nagy király hadviselése, az ő korától kezdve napjainkig, laikusok és szakemberek hosszú sorát foglalkoztatta. De mindamellett ma se mondhatjuk, hogy Mátyás hadakozásának szorosavett katonai történetét alaposan ismerjük. Már pedig csakis az egyes háborúk és hadjáratok, csaták és várostromok feltétlenül pontos ismerete tenné lehetővé, hogy hű képet rajzoljunk a király katonai és szorosabbanvéve hadvezéri egyéniségéről, stratégiai és taktikai általános alapelveiről.

Sajnos, egyetlen egykorú, vagy közelegykorú író se tájékoztat eléggé behatóan ezen a téren. Főként azért nem, mert egyikük se volt katona, tehát nem is vizsgálhatta az eseményeket katonaszemmel. Ezek a régibb és újabb krónikások észrevettek és le is írtak bizonyos külsőségeket, de odáig már nem jutottak, hogy a mögöttük rejlő okokra is rávilágíthattak volna.

* Mátyás király születésének 500-ik évfordulójára.

Így hát Mátyás hadviselésének eredményét jól látjuk, de a végső sikerhez vivő hosszú útnak sok érdekes és fontos részlete mindenkorra homályban maradt. Ennek bizonyítékaul talán elég annyit említeni, hogy a 52 évig tartott háborús világnak — a kenyérmezeit kivéve — nincs egyetlen olyan csatája, vagy ütközete se, amelyet bár csak megközelítő pontossággal is térképre rögzíthetnénk.

Ennélfogva a helyzet az, hogy — jóllehet leírásaikban sok a túlzás — Hunyadi János harcait Mátyáséinál jobban ismerjük s több-kevesebb valószínűséggel bizonyos fokig rekonstruálhatjuk őket. Igaz, hogy merőben más volt kettőjük hadviselése, amint hogy más volt az apa és a fiú hadvezéri egyénisége is. Ez már felületese szemléletre is nyomban kitűnik.

Hunyadi János, az utolsó kereszties lovag, a keresztény hitért lelkesülő középkori katonának legnemesebb típusa.¹ Mátyás azonban, bárha uralkodásának első évtizedében jobbára atyjának nyomdokán haladt, sokkal világiasabb gondolkozású volt. Az ő eszmekörében már nem annyira a kereszténység, mint inkább Magyarország védelme jut homlokterbe. De ebben is nagyon óvatosnak és számítonak mutatkozott. akkor is, amidőn a nyugati politika még nem terelte el figyelmének javarészét, a teljesen soha el nem hanyagolt déli harcterről.

Mátyás egyáltalán nem kockáztatott a török ellen olyan vakmerő, a Balkán-félsziget mélyébe hatoló hadjáratot, mint például Hunyadi János 1443-, 1444- és 1448-i támadása volt. Olyan csatákra, amelyeket ő vívott, egyszer se került a sor Mátyás uralkodása alatt. Ugyanis, az 1463-i és az 1464-i hadjárat súlypontja a várharca esett: nyílt mezőben nem volt nagyobb összecsapás. Az 1475-ben tervezett nagy támadóhadjárat se valósult meg, mert — az időközben megváltozott helyzet következtében — 1476 legelején ez is váróvívássá, Szabács ostromává zsugorodott össze.

Az osztrák földön lefolyt háborúskodások is jobbára várostromok, egy kivétellel nagyobb csaták nélkül.

A hosszúranyúlt cseh háború itt-ott adott volna alkalmat sorsdöntő keményebb küzdelemre is, de ezelől mindkét fél kitért. És mégis ez a háború az, amelynek alapján Mátyás kiváló hadvezető tehetségére, józan ítélő és számító képességére lehet következtetnünk. Nem rajta múlt, hogy a hadjáratoknak ez a sorozata végül is csak félsikerrel zárult s hogy nagyobb részében inkább a „kis-“, mint a „nagy-háború“ képét mutatta.

¹ Csánki *Dezso*: Szabács megvétele. (*Hadtörténelmi Közlemények*: 1888. évf. 360. l.)

Kétségtelen, hogy a hadvezetésben is felülmúlta nyugati ellenségeit, s az is bizonyos, hogy katonai téren nem csupán a maga országában, hanem külföldön is nagy tekintélye volt.²

Mindamellett, a hiteles és szakszerű adatoknak már említett hiánya miatt, nehéz feladat Mátyás hadjárataiból, érdekes részletekben is bővelkedő tárgyat kikeresni. A választás ezúttal az 1474-i boroszlói hadjáratra esett, mint jellemző — de jól jegyezzük meg — ritka kivételes példájára annak, hogy néhanapján, aránylag csekély erővel, nagy harcok nélkül is, térdre lehet kényszeríteni az ellenség sokkal nagyobb, de jóval silányabb és rosszabbul vezetett hadseregét.

Az előzményekről talán elég annyit tudnunk, hogy a lengyeleknek a magyar Felvidékre történt 1473-i betörése után, béketárgyalás kezdődött. Ennek az lett az eredménye, hogy 1474 februáriusának második felében, Kázmér lengyel király úgynevezett „örök békét”, fia — Ulászló cseh király — pedig háromévi fegyverszünetet kötött Mátyással. De a kibékülés nem volt őszinte, mert a két király már a következő hónap első felében III. Frigyes római-német császárral szövetkezett Mátyás ellen, azzal a szándékkal, hogy nem csak Morvaországtól és Sziléziától, hanem még a magyar tróntól is megfossza. Az ürügy az a koholt hír volt, hogy a magyar király szabad útat akar engedni a törököknek, a maga országán át Ausztriába.

A szövetségesegek abban állapodtak meg, hogy Szilézia elfoglalásával kezdik a háborút. Ámde Mátyás semmiképen se akarta ellenállás nélkül átengedni ezt a tartományt. Ezért, mielőtt megtudta mi készül ellene, tüstént odaindult, noha ugyanakkor a törökök is újból garázdálkodtak a mai Szlavóniában.

Augusztus 8. és 10 között Olmützben, 25-án Oppelnben,³ 31-én pedig Neissében volt.⁴

Nagobbára idegen zsoldosokból szervezett hadának erejét a legkisebb becslés 6 ezer, a legszélsőbb 14 ezer főben állapítja meg.⁵ Pontos adataink errevonatkozólag nincsenek: nem mondhatjuk meg tehát azt se, mi volt az egyes fegyvernemek arányszáma s hogy hány magyar vonult a királlyal Sziléziába.

² *Bartolomeo Maraschi* castelloi püspök írja 1485 őszén IV. Sixtus pápának: „Hic est rex indefessi animi, Martialis totus, nihil nisi bellicum cogitans et sine verbis faciens...”. (*Marczali: A magyar történet kútfőinek kézikönyve.* 279. l.)

³ *Wertner: Magyar hadjáratok a XV. század második felében. (Had-tört. Közl. 1912. évf. 221. l.)*

⁴ *Caro: Geschichte Polens. V. k. 1. r. 394. l.*

⁵ *Tóth Zoltán: Mátyás király idegen zsoldosserege. 164. l.*

A császár támadásából semmi se lett, de annál nagyobb erővel készült a leszámolásra a lengyel és a cseh király. Természetesen a dajkamesék körébe kell útalnunk azokat a tudósításokat, amelyek azt akarják elhitetni, hogy a lengyel hadsereg 70—160 ezer főből állott volna.⁶ Általános becslés szerint. Kázmér király 60 ezer embert mozgósított.⁷ De még ez a szám is nagyon túlzottnak látszik, ha valóban fegyverfogható, jólfegyvelmezett hadseregre gondolunk. Ellenben elhihetjük, ha feltesszük — már pedig joggal tehetjük fel — hogy a lengyel had legnagyobb része háborús mesterségben alig jártas, lazafegyelmű felkelőkből tevődött össze.⁸

A sereg egyharmada lovas volt: de nem csupa lengyel, mert volt közötté meglehetősen nagyszámú litván és tatár is.⁹ A szekerek számát 5 ezerre becsülték az egykorúak.

Meg kell azonban említeniünk, hogy egy elfogulatlan tudósítás szerint. Kázmér királynak legfeljebb 10 ezer, Mátyáséhoz hasonlítható lovasa volt.¹⁰ Ebből tehát az következik, hogy a lengyel sereg lovasságának többi része — mint azt a történetek igazolják — csak fölösleges élésfogyasztó s a harcban inkább bajszerző, mint hasznothajtó elem lehetett.

A nagyobbára gyalogos cseh hadsereg, állítólag, 20 ezer főre rúgott.¹¹

A lengyel király tűzértséget is hozott magával¹² s valószínű, hogy Ulászló se kelt ágyúk vagy más hadigépek nélkül útra.

Sajnos, erre a boroszlói hadjáratra is vonatkozik az, amit előbb Mátyás király háborúiról általánosságban mondtunk,

⁶ *Caro*: i. m. V. 1. r. 595. l.

⁷ „Alle kamen sie und trugen überhin, daß die Polen bei sechzig tausend Man hatten, und bei fünf tausend Wagen“. (*Eschenloer*: Geschichte der Stadt Breslau und Denkwürdigkeiten seiner Zeit. II. 506. l.)

...exercitum suum Lithuanis et Thartaris illum augmentibus, ad sexaginta millia pugnatorum aestimatum, in terris hostiles permouit“. (*Dlugoss*: Hist. Polonica. II. 517. l.)

„In exercitu Poloniae Regis, Poloni, Lithuani, Tarthari erant, quorum omnium numerus ad sexaginta millia hominum explebat...“ (*Dubravius*: Historia Bohemica. 795. l.)

Caro (i. h.) nem látja túlzottnak ezt a számot: ellenben *Grünhagen* (Geschichte Schlesiens. I. 552. l.) „talán túlzott“-nak mondja.

⁸ *Caro*: i. m. V. 1. 594 l.

⁹ *Eschenloer*: i. h.

Dlugoss: i. h.

Dubravius: i. h.

¹⁰ *Tóth Zoltán*: Mátyás király idegen zsoldosserege. 169. l.

¹¹ „(Vladislaus) circiter viginti millia Bohemorum, majore ex parte peditum adducerat“. (*Dubravius*: i. h.)

Eschenloer csak 15 ezerről tud (I. m. II. 508. l.)

¹² *Eschenloer*: i. m. II. 507. l.

vagyis, hogy nem tudunk róla annyit, amennyit tudnunk kellene. Az események szemtanúja és legfőbb krónikása — Eschenloer Péter boroszlói tanácsjegyző — nem volt katona. Elhagyott sok olyan, bizonyára ismert, de neki fontosnak nem látszó részletet, ami most nagyon érdekelné ennek a kornak hadtörténetkutatóját. Más egykorúak is foglalkoztak ezzel a tárggyal, még pedig számosan, de szorosánvett katonai szempontból alig tudnak valamivel többet Eschenloernél.

Mint már említettük, kétségkívül Mátyás volt a számban sokkal gyöngébbik fél. Ennél fogva a támadást nem kockáztatta meg; de viszont meg akarta tartani Sziléziát, miért is ezt a tartományt rendezte be hadműveleteinek alapjául. Egyelőre azon volt, hogy ellenfeleit megelőzve, minél hamarabb odaérjen. Ebben nem is gátolta senki és semmi, mert útközben nem volt az ellenségnek olyan támaszpontja, amely a király haladását hátráltatta volna.

Mátyás maga is meg volt győződve feladatának súlyos voltáról s ezért az utolsó pillanatban békét ajánlott a lengyel királynak. Ámde Kázmér azt válaszolta, hogy erről majd Boroszlóban beszélhetnek.¹³ Füstbement tehát a békés kibontakozás utolsó reménye.

Ezzel kapcsolatosan talán felbukkanhat az a kérdés is, hogy nem volt-e Mátyás túlságosan vakmerő, hogy egyszerre két ellenfél hadával is harcrakelt? Eleinte valóban vakmerőségnek látszhatott, mindaddig, amíg a király meg nem győződött róla, hogy milyen ellenséggel akadt dolga. Mihelyt ezt felismerte, seregének számbeli gyöngesége ellenére is, tüstént ő lett a helyzet ura.

Azt, hogy mind maga Mátyás jobban értett a hadvezetéshez a két szövethöz kötött királynál és vezéreiknél, valamint azt is, hogy zsoldoshada sokkal különb volt akár a lengyel, akár a cseh seregnél, a külföldi történetírás is nyíltan elismeri.¹⁴

*

*   *   *

A király, mihelyt Sziléziába érkezett, erős kézzel avatkozott az ottani zavaros állapotokba. Hatalmába kerítette mindazokat a városokat, várakat és kastélyokat, amelyeknek urai — a személy- és vagyonbiztonságot aláásva — az egész környéken csak rablást űztek. Egyes rablófészek kifüstölésekor attól se riadt vissza, hogy egynehány fosztogató haramiát elrettentő például felköttesen.¹⁵

¹³ *Eschenloer*: i. m. II. 505. l.

¹⁴ *Krones*: *Handbuch der Geschichte Österreichs*. II. 451. 452. l.

Huber: *Geschichte Österreichs*. III. 222. 229. l.

¹⁵ *Grünhagen*: i. m. I. 531. l.

Sziléziából elég gyorsan kapott 600 lovast; Morvaország-ból már sokkal lassabban 1000 lovast és ugyanannyi gyalogost. Ezekkel és magával hozott hadának nagy részével, egyelőre Neisse környékén vonult fel, várva a helyzet tisztulását. Loebel Menyhértet 400 lovassal Briegbe, Dohna Ábrahámot hatszázzal Öppelnbe irányította; Grottkaubá pedig 200 lovast küldött.¹⁶

Maga Mátyás, mindössze 500 lovassal, szeptember 19-én Boroszlóba érkezett.¹⁷ Ha Eschenloer nem téved, ebben az időben egész hadereje nem volt több 3500 lovasnál és 5000 gyalogosnál.¹⁸ Valószínű, hogy ágyút vagy más hadigépet nem hozott magával, hanem a hatalmában levő városok tűzérére támaszkodott.

A Boroszlóba szánt többi csapatok csak október 2-án vonultak be oda, de nem az Odera balpartjára épült megerősített várost szállották meg, mert ennek védelmét a polgárságra bízta Mátyás. A király hadai az akkor „Neustadt” nevű jobbparti külvárosban ütöttek tanyát.¹⁹

Mátyás itt valóságos mentsvárrá alakította át a Szent Vince-kolostort és Szent Mihály templomát, azonkívül pedig sövényel és árokkal is körülvelt ezertagú szekérvárat készíttetett.²⁰

Ez a nagy munka naponta 500—600 embert foglalkoztatott, 3 hétig.²¹ Idő volt reá bőven, mert a lomhánmozgó lengyel sereg még messze járt, a cseh király hadának pedig hírét se lehetett hallani.

Kázmér király hadseregének augusztus közepétől fogva kellett volna Czenstochowától keletre, Mstów közelében összszeverődnie.²² De a fölötte lassú gyülekezést különféle gátló körülmények is zavarták. Készülődés közben érkezett az a riasztó hír, hogy a tatárok Podoliába törtek s Kamiencet, Halicsot, Glinianynt és Dunajówt elfoglalták. Sok férfit és nőt hurcoltak magukkal, hogy a keleti rabszolgapiacokon eladhassák őket. Egy másik hír a törököknek Moldvaország ellen irányuló s közvetve Lengyelországot is fenyegető mozgolódásáról számolt be.²³

¹⁶ *Eschenloer*: i. m. II. 504. l.

¹⁷ *Wertner*: i. m. 221. l.

¹⁸ *I. m.* 505. l.

¹⁹ *U. o.*

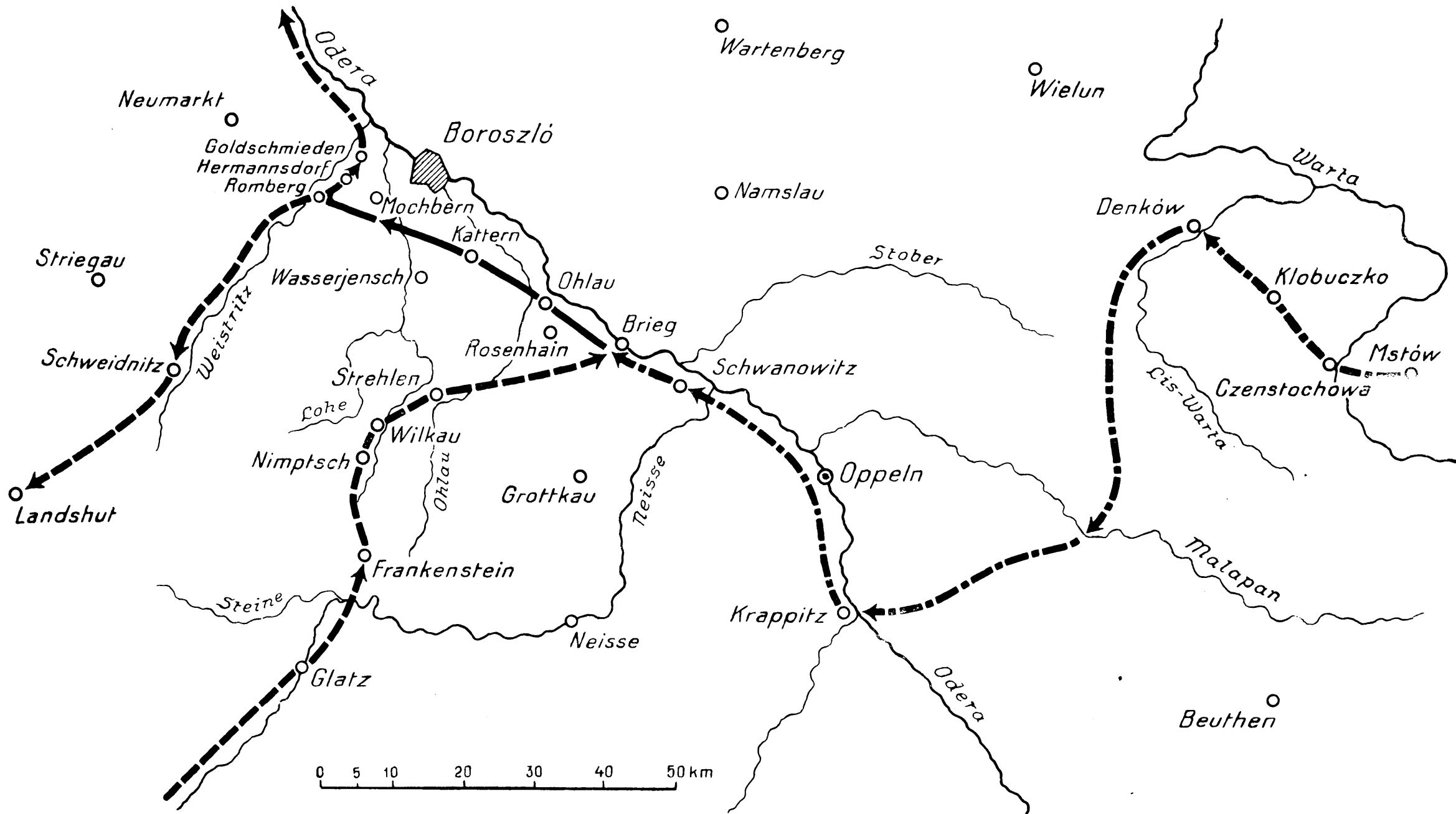
²⁰ *U. o.* 506. l.

Tóth Zoltán: i. m. 167. l. A szerző itt *Pol* egyik adatára támaszkodik, mely szerint a városi tanács már 1471-ben, vagyis a lengyel támadástól való első féltében, kitaroztatta az említett kolostort.

²¹ *Eschenloer*: i. m. II. 506. l.

²² *Dlugoss*: i. m. II. 516. l.

²³ *Caro*: i. m. V. 1. 594. l.

1. Vázlat.

Még nagyobb baj volt a hadseregben megnyilvánult egyenletlenség. A konzervatív katolikus uraknak sehogyse tetszett, hogy a „a prágai eretnekek“ támogatására kellett fegyvert ragadniok, s ráadásul a királlyal is viszályba keveredtek, hangosan követelve a törvény szerint nekik járó „donativum“ kifizetését.²⁴

A sok húzavona következtében, a lengyel hadsereg csak szeptember 26-án érte el Szilézia határát.²⁵ Ez a határ akkor az Oderával nagyjában párhuzamosan, s tőle 50—70 kilométernyire keletre húzódott.

Kázmér király eleinte északnyugati irányban haladt, Klobuczkon át a Lis-Warta folyó melletti Denkówig.²⁶ Azt lehetett volna hinni, hogy onnan egyenesen Boroszló felé fordul: ámde nem így történt. Denkównál irányt változtatott s délnyugatra kanyarodva, Oppelntől délre — Krappitznál — kelt át az Oderán s ezzel a hadjárat voltaképeni színhelyére jutott, azonban messze a támadásra kiszemelt Boroszlótól.²⁷

Ennek a feltűnő iránycserének két okát gyaníthatjuk. Az egyik az lehetett, hogy a lengyel király eléje akart menni a cseh hadseregnek, hogy még Mátyás beavatkozása előtt egyesülhessen vele. A másik lehetséges feltevés az, hogy mivel Mátyás alkalmasint megszállatta az Odera fontosabb átkelőit Oppeln és Boroszló között, ellenállás nélkül nem lehetett volna átköltöztetni a lengyel hadakat a folyamon.

A krappitzi átkelés, híd hiányában, gázlón történt s a kis vízállás ellenére is nehéz és hosszadalmas volt. Állítólag három napig tartott s különösen az ágyúk és a szekerek átszállításával gyűlt meg a baj. A Krakóból idevonszolt öreg ágyú úgy beheragadt az iszapba, hogy többé ki se bírták húzni belőle.²⁸

A lengyelek, amíg idáig jutottak, a maguk határa és Krappitz között mindenütt raboltak, pusztítottak és gvujtogattak: nem gondolva meg, hogy ha netalán errefelé kell majd hazatérniök, a letarolt és kifosztott vidéken se hajlékot, se enivalót nem találnak.²⁹

A hadműveleti vonal Krappitztól Boroszlóig az Odera balpartján, részben sík, részben hullámos térszínen halad át. Számottevő természetes akadály sehol sincs. Ellenben nagyon fontos, hogy az úttól nyugatra, Krappitz és Oppeln, vala-

²⁴ *U. o.* 595. l.

²⁵ *Dlugoss:* i. m. II. 517. l.

²⁶ *U. o.*

²⁷ l. vázlat. Nem tudjuk, milyen hosszú volt a XV. században az út Krappitz és Boroszló között. Toronyirányában mérve 98 kilométer.

²⁸ *Eschenloer:* i. m. II. 507. l.

²⁹ *Grünhagen:* i. m. I. 533. l.

mint Oppeln, Brieg és Grottkau között, még ezelőtt 25 évvel is, jókora erdőség állott. Ez a XV. században alkalmasint nagyobb lehetett s így Mátyás csapatainak jó leshelyül szolgálhatott.³⁰

Mesterséges akadályként három kulcsosváros: Oppeln, Brieg és Ohlau állotta a lengyelek útját. Ezeket nem volt szabad mellőzniök, nehogy megszakítsák az anyaországgal való összeköttetésüket. De, mert egyiknek se volt erős őrsége, elegendő lett volna egy-egy kisebb seregrészt hagyni előttük, a derékhaddal pedig Boroszló felé kellett volna sietniök. Ott azután két lehetőséggel számolhattak. Vagy kicsalják Mátyást a városból és döntő csatára kényszerítik, vagy pedig Boroszlóba zárják s gyorsított, tehát erőszakos támadással igyekeznek a várost és védőit hatalmukba keríteni.

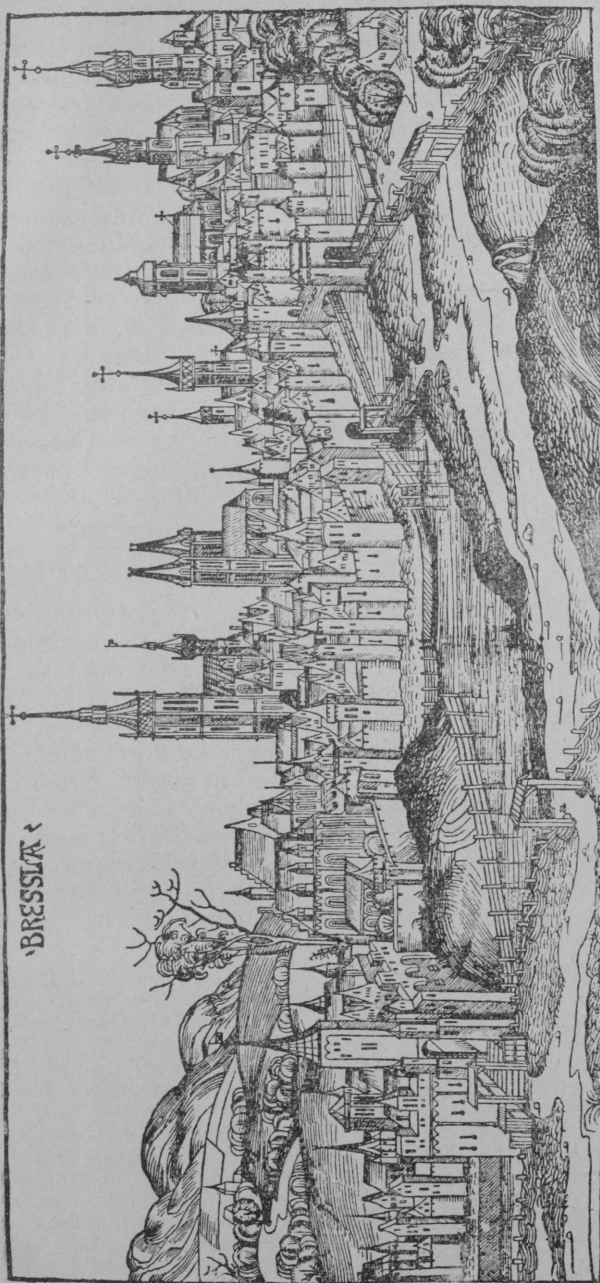
Megbízható feljegyzések hiányában ma már nem dönthető el, hogy volt-e Rytwianski János lengyel fővezérnek ilyen, vagy másféle határozott hadműveleti terve. Csak arról tudunk, hogy a nagylengyelországi és a kislengyelországi urak ellenkező nézetek voltak a követendő eljárás dolgában. Az előbbieket ugyanis nem látták tanácsosnak, hogy az egész hadsereg délfelől támadja Boroszlót, mert Mátyás ebben az esetben kitérhet kelet vagy észak felé s lengyel földön tölti ki a bosszúját. A kislengyelországi urak ezzel szemben a csupán délfelől történő támadás gondolatát pártolták. A király is ezt a tervet fogadta el. Hogy a valóságban miként alakult és módosult, azt később halljuk meg.

A rosszulvezetett és végül is csúfos kudarcba fulladt hadjárat azt bizonyítja, hogy Rytwianski sehogyan volt alkalmas arra az állásra, amelyet betöltött. Ezt később a lengyelek is jól látták, de a balsikert nem írták csupán a fővezér tehetetlen voltának számlájára, hanem azt rebesgették, hogy magyar pénz bírta a hadjárat lagymatag vezetésére.³¹

Mátyás a lengyelekkel szemben ahhoz az eljáráshoz folyamodott, amelyet már árpádházi királyaink is sikeresen alkalmaztak. Tudniillik letaroltatta nem csupán Boroszló környékét, hanem — amennyire lehetett — jókora sávban az Odera balpartját is, Oppeln irányában. Ezzel megakadályozta azt, hogy az ellenség akár a menetvonalon, akár annak közelében harácsolts éléssel láthassa el csapatait. Majd, a hadjárat későbbi során, meggátolta azt is, hogy a Lengyelországból érkező pótszállítmányok elérhessék a hadsereget. Megparancsolta továbbá a király, hogy a falusiak hagyják el házaikat s minden ingóságukkal hurcolkodjanak a városok

³⁰ Azt, hogy Oppelntől délre erdőség volt, Eschenloer is említi. (I. m. II. 308. l.)

³¹ *Dlugoss*: i. m. II. 518. l.

Boroszló a XV. században. (Schedel: „Cronicon Mundi“ c. művéből, 1495.)

védőfalai mögé.³² Középkori hadjáratról lévén szó, nem szabad megütköznünk, ha azt olvassuk, hogy nemcsak ennek a szigorú parancsnak végrehajtása közben, hanem más alkalmakkor is, súlyos kihágások egész sorozatára vetemedtek Mátyás katonái.³³ Ez az akkori hadviselésnek úgyszólván rendes velejárója volt.

Boroszló védőserege nagyobbára városi gyalogságból, kevés lovasságból, és számosabb, de inkább könnyebbfajta tűzérségből tevődött össze. Mátyás Oppelen kívül tőle telhetőleg megrakta őrséggel Brieget és Ohlaut, továbbá Grottkaut s a lengyelek menetvonalától már eléggé távoleső Schweidnitzet, Striegaut és Neumarktot is, arra az esetre, ha az ellenség — akár a cseh, akár a lengyel — Szilézia nyugati felére akarná vetni magát. Ennyi kikülönítés folytán természetesen, hogy Boroszlóban nem sok katona maradt Mátyás keze alatt. Eschenloer feljegyzése szerint mindössze 600 gyalogos és 100 lovas; de egyelőre nem is kellett több.³⁴

*

*   *

Az Oppeln és Boroszló között lezajlott hadjárat igen különös dolog: várakra vagy városokra támaszkodó lovas-harcok hosszú sorozata volt. Mátyás fürgé csapatai — mint Thuróczy írja — darazsak módjára,³⁵ szakadatlan kirohanásokkal, rajtaiütésekkel zaklatták a közelükben elvonuló és táborozó, de ilyen hadviseléshez nem szokott, nem is nagyon harcias ellenséget.³⁶ Mindez nem úgynevezett „egyéni akciók“ rendszertelen összevisszaságát mutatja, hanem jól átgondolt tervről tanúskodik, amelynek végrehajtását maga Mátyás szabályozta és irányította. A lassan tovalömpölygő lengyel hadsereg minden kulcsosváros vagy várkastély alatt megállapodott, de elfoglalásukat kellő nyomaték nélkül próbálta

³² „Matthias lisse ausrufen durch alle die Slesien, daß das Bauer-volk ir Vieh, Futter, Getreide und Habe in die Stäte füren solten, oder er wolte es selber nemen und darzu an Leib und Gute strafen.“ (*Eschenloer*: i. m. II. 509. l.)

³³ „Alles namen dise Heerleute, was sie überal funden, Vihe, Getreide, plünderten, schlugen die Kasten auf in dem ganzen Lande, grausamer denn die Feinde.“ (*U. o.* 505. l.)

³⁴ I. m. II. 509. l.

³⁵ „Equidem et milites ejus, de castris, velut vespae quaedam egredientes, Polonos... interficiebant et captivabant.“ („*Chronica Hungarorum*“). — *Schwandtner*: *Script. Rer. Hung.* I. 478. l.)

³⁶ „Rex numero inferior, a callido ingenio opem exposcit, incautum semper hostem aggreditur, non collatis signis, non indicto pugnae die res agitur, non aeneatores signa dare jubet; modo noctu, modo interdiu, modo sereno spurcivove tempore ex improviso manum cum hoste conferit;“ (*Bonfini*: Dec. IV. Lib. III.)

meg. Oppeln közelében is sokáig vesztegelt, de ezt a jól-megerősített várost már csak azért se keríthette hatalmába, mert több silány ágyúja lövöldözés közben elhasadt.³⁷

Ez a megokolatlan lassúság és hiábavaló ácsorgás lett a lengyel sereg kudarcának legfőbb oka, mert a magával-hozott élés hamarosan elfogyott. A menetvonalon, vagy közelében, nem tudott betevő falatot találni; ennél fogva a harácsoló különítményeket messzire kellett küldeni. Ezek azonban vajmi gyakran csapdába jutottak s vagy egyáltalán nem, vagy megüzedelve, de az utóbbi esetben mindig üres kézzel tértek vissza. Különösképen semmit se olvasunk róla, hogy a lengyel hadakkal jött tatár lovasság, akár csak egyszer is, sikerrel avatkozott volna ezekbe a kikerülhetetlen csetepatékba: pedig éppen az ilyen portyázóharc volt az igazi kenvere.

Sajnálunk kell, hogy ezeknek a másfél hónapig tartott „aprólékharcoknak” helyét, pontos dátumát, részleteit és résztvevőit alig-alig örökítették meg az egykorú krónikások. Olvassuk, hogy Oppeln, Brieg és Ohlau alatt nagy veszteségük volt a lengyeleknek: azt is olvassuk, hogy a városok tornvai és tömlőcei egyre jobban megteltek foglyokkal, de ennél többet az ottani harcokról nem tudunk.

Pedig kétségtelen, hogy a vitézségnek, ügyességnek és csalafintaságnak számos példájával gazdagíthatták volna hadtörténelmünket. Így hát az Oppeln és Ohlau közötti eseményekből csupán a rosenhaini epizódra hivatkozhatunk. Az ottani malmokban megszállott, állítólag mindössze 50 főnyi magyar ellen — szintén állítólag — 1000 lengyel vonult harcba. De a magyarok nem hagyták magukat: vitézül ellenállottak, miközben 200 lengyelt megöltek. Erre a többi kereket oldott, a kis magyar csapat pedig baj nélkül bevonult Ohlauba.³⁸ Talán nem kell különösebben bizonyítgatni, hogy itt a számok körül alighanem hiba lesz.

Nagy esatára seholye került a sor, mert ezelől kitértek Mátyás vezére. Az egész hadjárat egyetlen igazi találkozóharc a Schwanowitznál folyt le, október 12-én.³⁹ Azonban a nagyon felületes leírásokból ennek részleteit se lehet megállapítanunk.

Úgy látszik, hogy Mátyás a szorongatott Oppeln megsegítésére küldte Hag Ferencet és Tunkel Györgyöt 1000–1000 lovassal. De a lengyel sereg már elindult onnan, sőt a Neisse-folyót is elhagyta már. Az előcsapatokat litvánok

³⁷ „Die Polen schossen in die Stat mit iren Büchsen, die gar zuspungen.“ (*Eschenloer*: i. m. II. 507. l.)

³⁸ *Eschenloer*: i. m. II. 509. l.

³⁹ Ez a dátum azt bizonyítja, hogy a lengyelek 16 nap alatt jutottak el a sziléziai határtól Schwanowitzig.

és tatárok alkották, a derékhad a rendes szekérvárral követte őket.

Amennyire a hiányos adatokból sejthető, Hag és Tunkel lovasai hajnalszürkületkor váratlanul bukkantak a lengyelek előcsapataira és takarmányszerzőire. Meg is szalasztották őket. De a vigyázatlan üldözés közben a derékhad szekérvarába ütközve, elakadtak. Szerencséjükre a lengyelek nem merészkedtek ki biztos fedezékükből s így a mieink nagyobb baj nélkül szabadulhattak a kellemetlen helyzetből.

Eschenloer értesülése szerint, vagy ötven lovas jutott fogolyként az ellenség kezébe, köztük a fiatal Pernstein Ulrich, továbbá Haugwitz Péter és Horváti Pál. A halottak száma nem volt több húsznál.⁴⁰ Ellenben Dlugoss és Dubravius 1000 főnyi veszteségről tud.⁴¹

A schwanowitzi siker — bárba várt hatása elmaradt — túlságosan felesigázta Kázmér király reményeit s a világgá-kürtölt diadalhírek már Mátyás teljes legyőzetéséről szólotak. A lengyel király most már annyival is inkább bízott a végső sikerben, mert a cseh hadsereg valahára mégis közeledett. De még az annyira várt egyesülés előtt, nagy kárt vallottak a lengyelek.

Ugyanis Czenstochowa felől közeledő, eleséggel és téli ruhaneművel megrakott 600 szekerüket, Oppeln védőcsapatai október 18-án, a várostól délre megrohanták. A mítsem gyanító kísérőhadat részben levágták, részben elfogták. Csak a leghátul levőknek sikerült az erdőbe futniok. Az oppelniek minden elvihetőt magukkal vittek, az el nem szállítható holmit pedig felgyújtották. Azután Briegbe vonultak, folytonosan zaklatva az ellenség hátát.⁴²

Időközben a szintén állandóan nyugtalanított csehek, Glatzon és Frankensteinon át, Strehlenig jutottak, majd október 23-án⁴³ vagy 24-én,⁴⁴ némelyek szerint Ohlaunál,⁴⁵ mások szerint már Briegnél,⁴⁶ találkoztak a lengyelekkel.⁴⁷

Akkorára azonban siralmas állapotba jutottak Kázmér király hadai. Immár négy hete járták az útát Szilázia határa

⁴⁰ *Eschenloer*: i. m. II. 507. l.

⁴¹ *Dlugoss*: i. m. II. 518. l.

Dubravius: i. m. 794. l.

⁴² *Eschenloer*: i. m. II. 508. l.

⁴³ *Caro*: i. m. V. 1. r. 598. l.

Dlugoss: i. m. II. 519. l.

⁴⁴ *Eschenloer*: i. m. II. 508. l.

⁴⁵ *Dlugoss*: i. h.

⁴⁶ *Eschenloer*: i. h.

⁴⁷ *Tóth Zoltán* megállapítása szerint, Ulászló serege a megalakulás kezdetén lovas volt, csak később, a cseh felkelők csatlakozása juttatta többségre a gyalogosokat. (I. m. 169. l.)

és a csehekkel való egyesülés helye között, anélkül, hogy Máttyást tönkretrethették volna. Sőt ellenkezőleg, ők fogytak napról-napra, a végetnemérő portyázóharcban, a rossz idő és az éhség okozta kimerülés, valamint a mindegyre sűrűbben jelentkező kórságok, főként a pestis és a vérhas következtében.

Azt lehetett volna hinni, hogy a csehek jövetele mégis csak előbbre lendíti a kátyuba jutott hadjáratot s végre komoly kísérlet is történik Máttyás leküzdésére. De nem történt semmi, mert a szövetségesek helyzete mindegyre rosszabbra fordult, még kevésbbé akadván harapnivaló, mint eddig. A hadsereg meg sokasodása tehát inkább baj volt, mint előny. Az ellátás teljesen esődöt mondott. Az egyre fokozódó hidegben elgémberedett katonák — más hiányában — rendes körülmények között ehetetlen nyers zöldségen tengődtek. Érthető, hogy egyre többen dültek ki máris megritkult soraikból.

De a csehekkel való egyesülés előtt, az Oppeln alatt esett káron kívül, más csalódás is érte a lengyeleket. Úgyanis. Wielun közelében éléssel, ruhával és mindenféle felszereléssel megrakott sok száz szekér állott készen, hogy Boroszló alá induljon. Kiderítetlen oknál fogva, ez a szállítmány ki se mozdult a helyéből.⁴⁸ Ez még válságosabbá tette a koplaló szövetségesek sorsát, mert a csehek ennivalója is mihamar elfogyott. Königgraetz felől közeledő 200 eleséges szekerüket, melyhez sok kereskedőnek áruval megrakott szekere is csatlakozott, Hag Ferenc Nimptsch közelében megrohanta és mindenestül hatalmába kerítette. Mire a Wilkaunál várakozó cseh csapat megtudta, hogy mi történt, Hag már régen elvonult zsákmányával Schweidnitz felé.⁴⁹

A schwanowitzi harc óta a lengyel hadak egyetlen sikere — ha ugyan annak lehet mondani — a kleinölsi várkastély⁵⁰ elfoglalása volt. Ezt a boroszlóiak jól megszállották és fel is szerelték. Két hordó puskaport, negyven szakállast és sok nyilat küldöttek oda; de a gyáva védőcsapat a lengyelek közeledtére ellenállás nélkül megadta magát.⁵¹

*

* *

⁴⁸ *Caro*: i. m. V. 1. r. 400. l.

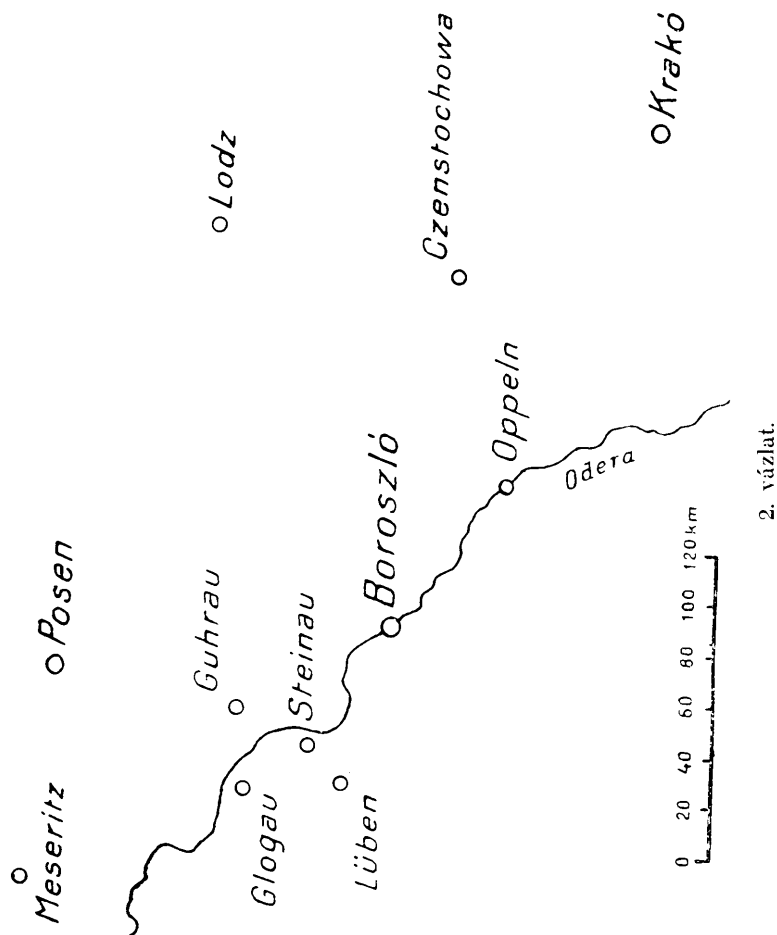
⁴⁹ *Eschenloer*: i. m. II. 314. l.

Grünhagen: i. m. I. 335. l.

⁵⁰ Briegtől 14 kilométernyire nyugatra.

⁵¹ "... die feigen Bösewichter darauf ergaben sich den Polen, die das stark besetzten, und aller Zeug war verloren". (*Eschenloer*: i. m. II. 309. l.)

A szövetségesek csak egyesülésük után tudták meg Mátyásnak már néhány nappal azelőtt végrehajtott sakkhúzását. Tudniillik Henrik glogauai és Frigyes liegnitzi herceg 1000—1000 gyalogossal Boroszlóba érkezett, a király támogatására. Mátyás a városban nem tudta őket alkalmazni, s

ezért — még 1000 lovast adva hozzájuk — október 21-én az egész különítményt Lengyelország megrohanására küldötte, Zápolyai István vezetése alatt.

Zápolyai, Glogaun áthaladva,⁵² október 28-án elfoglalta Meseritzet s azután — mindenütt kegyetlenül rabolva és

⁵² 2. vázlat.

pusztítva — Posenig portyázott s ennek külvárosát is felgyújtatta.⁵³ Sőt Bonfini tudni véli, hogy egy vakmerő magyar lovascsapat Krakó közelében is megfordult.⁵⁴ A merész támadásról érkezett, talán túlzott rémhírek, sehogyansem voltak alkalmasak arra, hogy az ellenség vezetőinek harci kedvét fokozzák, s így a kellő megtorlás is elmaradt.⁵⁵

Mátyás kémei azt jelentették ugyan, hogy október 27-én vagy 28-án általános támadás indul Boroszló ellen, de ez a hír se bizonyult valósnak. A király, természetesen, minden eshetőségre felkészülve várta az ellenséget anélkül, hogy megijedt volna tőle. Annál jobban szepegett Boroszló polgársága s mint krónikása írja: „Es war das Volk alles zu Weibern geworden.“⁵⁶

Mátyás 40 ernyőságyút⁵⁷ állított fel az ellenség fogadására s megparancsolta, hogy a városiak minden ott található puskával és szakállással álljanak ki a gátra. Jött is valami 400 puskás és vagy 1000 gyalogos,⁵⁸ ezeket Mátyás maga állította fel a kellő helyre s útasítással is személyesen látta el őket, hogy a várható támadás esetén hogyan viselkedjenek.

De mindössze annyi történt, hogy a tunyánmozgó lengyel-cseh hadsereg október 28-án megindult, azonban csakhamar meg is állapodott, Boroszlótól körülbelül 17 kilométernyire délre, Wasserjentsch és az Ohlau-patak között.⁵⁹ Háromnapos veszteglés után elhagyta ezt az állást és valamivel feljebb, Kattern közelében szállott táborba. Ezekből az erélytelen, tétovázó mozdulatokból alig lehet valami komolyabb támadótervre következtetni. Nem is volt már se Kázmérnak, se Ulászlónak ilyen szándéka. Ez különben a földrajzi viszonyokból is kitűnik. Már hallottuk, hogy Mátyás megerősített tábora az Odera jobbpartján volt; a lengyelek és a csehek azonban állandóan a balparton tartózkodtak s

⁵³ *Thuróczi*: i. m. (*Schwaudtner*: i. k. I. 479. l.)

Dubravius: i. m. 794. l.

Caro: i. m. V. 1. r. 402. l.

Grünhagen: i. m. I. 555. l.

⁵⁴ I. h.

⁵⁵ Ez a lengyelországi betörés az a „diversio“, amelyet Zrinyi Miklós is dicsér „Mátyás király életéről való elmékedések“ című munkájában. (*Markó Árpád*: Gróf Zrinyi Miklós prózai munkái. 245. l.)

⁵⁶ *Eschenloer*: i. m. II. 511. l.

⁵⁷ „Tarrasbüchse“ (Eschenloer szerint: „Tarrisbüchse“) vagy „Schirmbüchse“. Már a huszita háborúban használatos, rendszerint könnyebbfajtájú várágyú, amelyre, a mostani acélpajzshoz hasonlóan, erős deszkából készült „ernyő“ volt szerelve.

⁵⁸ „... gute Leute, die doch lieber in der Stat weren bliben“. (*Eschenloer*: i. m. II. 511. l.)

⁵⁹ Nem fogadható el *Caro* állítása, mely szerint a szövetségesek hadserege az Odera és az Ohlau-patak közötti szűk és alkalmatlan területen vonult volna fel. (I. m. V. 1. r. 400. l.)

így támadás esetén előbb a balparti városrészek ellenállását kellett volna megtörniök s csak azután fordulhattak volna a magyar tábor ellen. Mivel az őszi esőzéstől időközben megáradt a folyam, a támadással kapcsolatos átkelés fölötté kockázatos próbálkozás lett volna.

A szövetségeseknek Katternnél se volt maradásuk, mert Mátyás csapatai éjjel-nappal kirohanásokkal, rajtaütésekkel zaklatták meg nem erősített és hanyagul őrzött táborukat.⁶⁰ Felkerekedtek tehát s november 1-én vagy 2-án Boroszló alatt elvonulva, Romberg, Hermannsdorf és Goldschmieden vonalában, háttal a Weistriz folyócskának, új állást foglaltak.⁶¹

Elvonulás közben az ellenség egy része, állítólag 5000 lovas és 10.000 gyalogos, 3—4 kilométernyire megközelítette Boroszlót; úgy látszott, mintha ki akarták volna csalni Mátyást a városból. De a király nem mozdult, ellenben elsütötte a követő bombardákat és az ernyőságyúkat, a védővonalhoz közel merészkedett kisebb lengyel vagy cseh csapatokra. Eschenloer feljegyezte, hogy két ilyen mázsányi súlyú kőgolyó az ellenség egyik — úgy látszik zártabb — csapatára hullott, sok embert és lovat megölt.⁶²

Különben, a támadásként beharangozott helycserének, a szövetséges hadak útjába esett falvak adták meg leginkább az árát, mert ezeket egytől-együk felgyújtották.⁶³

A lengyeleket és a cseheket új állásukban is nagy kiábrándulás érte, mert se közel, se távol nem találtak enni-valót az Odera balpartján. A jobbpartra pedig ezúttal se merészkedtek.

Boroszlóban ezalatt tűrhető volt az állapot, bárha az ottani katonaság időközben 4000 lovasra és 6000 gyalogosra szaporodott. Az ellátással nem volt baj, mert Mátyás hará-

⁶⁰ „Rarus igitur dies intercessit, quo non eruptio ex urbe in Polonos fieret, quorum castra non fossa, non vallo, nec diligentibus vigiliis munita erant...” (*Dubravius*: i. m. 794. l.) Téved tehát *Ranzano*, amikor ezt írja: „Constituerant Poloni, duobus in locis castra, fossa valloque, ac fortium virorum firmata praesidio”. („*Epitome Rerum Hungaricarum.*” — *Schwandtner*: i. k. I. 671. 672. ll.)

A lengyel hadak fejelemetlen voltát honfitársuk, *Dlugoss*, se titkolja: „Exercitus Polonicus sine vlla disciplina viuens...” (I. m. II. 520. l.)

⁶¹ *Caro*: i. m. V. 1. r. 405. l.

⁶² *Eschenloer*: i. m. II. 512. l.

⁶³ U. o. 515. l.

A szövetségesek október 27-én végrehajtott, majd 30-án megismételt rohamáról (*R. Horváth*: Magyar Hadikronika, I. 518. l.) az egykorúak mitse tudnak. Ugyanigy nem helytálló *Krones* állítása se (I. m. II. 451., 452. l.) mely szerint Kázmér és Ulászló ostromolta volna Boroszlót. Még ostromzárról se lehet szó, mert Mátyás útja csak azon az oldalon nem volt szabad, ahol a szövetségesek éppen állottak, vagyis eleinte dél, majd végül nyugat felé.

csoló különítményei a jobbparton — tehát le nem tarolt területen — elegendő éleést találtak. Ellenben a falvakból odaözönlött népség között, veszedelmes kórságok kezdtek mutatkozni s ennek következtében sokan elpusztultak.⁶⁴

A zsoldfizetés körül is mutatkoztak bajok és akadályok,⁶⁵ de Máttyás vasmarokkal tartotta féken a szenvedélyeket s így a helyzet nem is fajulhatott el.

A király az eddigi portyázóharcoknak kezdettől fogva központi irányítója volt s továbbra is ugyanolyan tevékenynek bizonyult. Az Oppelnben és Briegben felszabadult csapatokkal megerősítette Neumarkt és Schweidnitz őrségét, azonkívül pedig ezentúl is éppenúgy zaklatta és fogyasztotta kirohanásaival az ellenséget, mint eddig. A lengyelek és a csehek helyzete most már mindinkább katasztrófához kezdett hasonlítani.⁶⁶

Más megoldás hiányában, Kázmér és Ulászló végül is kénytelen volt alkudozásba bocsátkozni az eddig fennhéjázóan lenézett, bokorból ugrott magyar királlyal. Az eredmény végül a december 8-án aláírt és 1477 május 25-ig szóló fegyverszüneti egyezmény lett, amelynek alapján Máttyás továbbra is megtartotta Morvaországot és Sziléziát.

A voltaképeni hadjáratnak már jóval korábban vége szakadt, mert november 19-ére az ellenség teljesen eltakarodott Boroszló alól. De még mielőtt útrakelt volna — állítólag gyujtogatás folytán — tűz támadt a táborban, s gyorsan továbbharapódzva többszáz szekeret elhamvasztott.⁶⁷ Sőt úgy hírlett, hogy sok ember és ló is odaégett.

A lengyelek Lübenen és Guhraun,⁶⁸ a csehek Landshuton át tértek haza: „mit schönen Ehren, als die Maid aus dem Sündenhause.“

Kázmér király hadait elvonulásuk után is üldözte a balsors. Steinau közelében akarván az Oderán átkelni, alkalmas gázlót szemeltek ki, s biztonság okáért karókkal is megjelölték. Ámde a lengyelek, fosztogatásain felbőszült környékbeli halászsok, észrevétlenül eltávolították a karókat, úgy, hogy a lengyel sereg csak vaktában vágott neki a folyamnak s át-gázolás közben sok embere a vízbe fulladt.⁶⁹

⁶⁴ „Umb S. Michaelis Tag erhobe sich ein gross plotz Sterben, da die grosse Kälte kame.“ (*Eschenloer*: i. m. II. 510. l.)

⁶⁵ U. o. 515. l.

⁶⁶ A lengyel *Długoss* állítása szerint, a bomladozás már a csehek csatlakozásakor megkezdődött: „ab eo tempore, quo se Bohemico coniunxit (polonicus exercitus).“ I. m. II. 521. l.

⁶⁷ Se *Eschenloer* (i. m. II. 519. l.) se *Długoss* (i. h.), se *Palacky* (*Geschichte Böhmens*, V. k. 1. r. 122. l.) nem tud gyujtogatásról.

⁶⁸ 2. vázlat.

⁶⁹ *Grünhagen*: i. m. I. 556. l.

Így végződött ez a nagy garral beharangozott hadjárat, véres csaták nélkül, s mégis a lengyelek és a csehek teljes megalázásával.

* * *

Az 1474-i „boroszlói táborozás“ fordulópont a cseh hadjáratok történetében. Mátyásnak eddig állandóan támadó szándéka volt, s legfőbb célként Prága elfoglalása s vele együtt egész Csehország meghódítása lebegett előtte.

De 1474-ben nem látunk támadó tervet. A király feladata most már csak Szilézia védelme volt, igaz hogy aktív, sőt azt mondhatjuk: legaktívabb formában. Prága megvétele egyszer s mindenkorra letűnt a napirendről.

Stratégiai szempontból vizsgálva a történeteket, megállapíthatjuk, hogy Mátyás király helyzete kezdettől fogva kedvező lett volna, ha van hozzá kellő ereje, hogy teljes mértékben kihasználja a „belső vonal“ nyújtotta nagy előnyt. Ugyanis, két ellenfelének hadserege a hadjárat első felében nagyon távol volt egymástól; hiszen a csehek még a lengyelek schwanowitzi sikerekor is, 12-napi járóföldre voltak az egyesülés helyétől. Lett volna tehát elég idő, hogy Mátyás külön-külön végezzen támadóival. Előbb az erősebbre, vagyis a lengyelre, azután pedig a gyöngébbre, Ulászló cseh hadára kellett volna vetnie magát.

Ismételjük: sehogyanse hihető, hogy Kázmér király 60.000 főnyi (egyharmadában lovas) *igazi harcossal* jött volna Sziléziába. Ámde Mátyásnak, a várak nem nélkülözhető őrségét leszámítva, nem maradt akkora ereje, hogy a sorsdöntő nagy csatát meg lehetett volna kockáztatnia. Még akkor se, ha feltesszük (s ez látszik valószínűnek), hogy a lengyel hadseregben nem volt több 20.000 valóban fegyverfogható katonánál. Így tehát Mátyásnak az előbbieken vázolt módszerhez kellett folyamodnia, amely lassacskán megőrlötte az ellenséget, anélkül, hogy a maga részéről sokat kockáztatott volna. Kimondhatjuk, hogy ezt az eljárást, a kiéhezetés és a kifárasztás keverékét, nagyon jól elialálta, s a viszonyoknak megfelelő legügyesebb módon alkalmazta is.

Természetes, hogy minden esetre alkalmas kaptafát nem lehetett faragni belőle. mert bizonyos, hogy a lengyelek és a csehek ellen olyan jól bevált taktika, a törökök ellen nem lett volna hatásos.

Anélkül, hogy Mátyás nagy katonai érdemeit csorbítani akarnók. meg kell mondanunk, hogy alig lehet elképzelni gyámoltalanabbul vezetett hadjáratot, ennél a most vázolt „boroszlói táborozásnál.“ A lengyel hadsereg tevékenysége Schwanowitzig alig volt más, mint igen vontatott menet. Ezt, Boroszló közelében, tétlen ácsorgás s három hiábavaló állás-

változtatás követte. A megkésett cseh hadsereg, a már korábban említett okoknál fogva, inkább siettette, mintsem késleltette a csúnya kudarcot.

El kell ismernünk, hogy Mátyás állandó zsoldoscsapatai — vezér és harcos egyaránt — kitűnően állották meg ezt a kemény próbát. A szüntelen éberséget, gyors mozgást, ügyességet és ravaszságot követelő „aprólékharcot” — mint az eredmény tanúsítja — mesteri módon vívták, s ha nem is nyíltott alkalmuk, hogy nagyszabású csatában bizonyítsák hasznavehető voltukat, megszerezték uruknak, királyuknak a diadal pálmaágát. Csupán a magyar haderő többi elemeivel, nem lehetett volna így végigharcolni ezt a hadjáratot.

Meddő kísérlet volna, ha válaszolni akarnánk arra a nagy kérdésre, hogy mi lett volna az állandó (zsoldos) hadsereg fejlődésének legközelebbi foka, és hogy a magyar haderő többi összetevőjével válllvetve, hosszabb időre is meggátolhatta volna-e a Török-birodalom terjeszkedését?

Csak annyi bizonyos, hogy mindenütt derekasan megállotta a helyét, s ezzel ki is vívta az élethez való jogát. Az is kétségtelen, hogy Magyarország katonai erejének katasztrófaszerű hanyatlása, éppen Mátyás korai halálával kezdődött; akkor, amidőn a nagy királynak századokra szánt jeles alkotását, vétkes meggondolatlansággal robbantották szét azok, akik maguk se túrték a vitézi élet legfőbb követelményét, a szigorú fegyelmet. Lerombolták tehát annak legerősebb várát, az állandó hadsereget, s ezzel útát nyitottak a katonai téren beállott bomlás további folyamatának is.

Már Zrinyi Miklós fején találta a szeget, mondván, hogy a fegyelem a magyarok állandó gyöngéje. A XV. század legvégére is ráillett ez a mondása: „Mi magyarok bizony már azt se tudjuk, micsoda a disciplina, mi az oka? az hogy megholt Mátyás király.”⁷⁰

Gyalókey Jenő.

⁷⁰ *Markó:* i. k. 260. l.